

ΟΙ ΠΡΩΤΟΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΙΑΝΟΥ

(Συνέχεια)

Ο Byrd είναι άναμφισβήτητα ο μεγαλύτερος Άγγλος συνθέτης εκκλησιαστικής μουσικής. Τά θρησκευτικά του έργα, τόσο τά προορισμένα για τήν καθολική εκκλησία (3 Λειτουργίες, 319 Μοτέτα, Γκραντουάλια κ.ά.) όσο κι αυτά που έγραψε για τήν Άγγλικανική εκκλησία (85 «Anthem» και διάφορες Άκολουθίες), διακρίνονται για τό ύπεροχο μεγαλείο τους και για τή λυγεράδα και τήν κατανυκτική τρυφερότητα τής μελωδίας τους, χαρακτηριστικά γνωρίσματα του μεγάλου αυτού δασκάλου. Άν και δείχνει μία έκδηλη προτίμηση στη μεγαλοπρεπή φόρμα και στην πλατείά αντίστιχτική γραμμή, όμως δε θυσιάζει σ' αυτές τήν έκφραστική δύναμη των έργων του. Μά ή άξία του είναι έξ ίσου σημαντική και στις συνθέσεις του κοσμικής μουσικής, όπου κυρίως έπιδόθηκε στο είδος του Madrigal (έγραψε

112) και γι' αυτό θεωρείται σάν ένας από τούς ιδρυτές τής Άγγλικής Σχολής των Μαντριγκολιστών.

Στόν τομέα τής οργανικής μουσικής, διακρίνεται για τις ύπεροχες συνθέσεις του για συγκροτήματα βιολών, που στάθηκαν οι πρόγονοι τής κλασικής μας μουσικής δωματίου. Έκεί όμως που διαπρέπει κυρίως είναι στη μουσική για βιρτζινάλ. Στη μουσική αυτή αναδειχνεται σάν ο μεγαλύτερος δάσκαλος τής variation. Βέβαια κι άλλοι σύγχρονοι του αναδειχνούνται σάν περίφημοι τεχνίτες του μουσικού αυτού είδους, ο Byrd όμως είναι ο σφασστος όνειροπόλος ποιητής τής φόρμας αυτής. Στις variations του είναι έξαιρετικά γενναίοδωρος, φτάνει νά παραλλάξει 22 φορές τό θέμα του λαϊκού τραγουδιού «Walsingham». Τό ύφος του γενικά τό διακρίνει πάντα ο χαρακτηριστικός τρυφερός του

ατοπροσωπογραφία, όπως βλέπουμε σε μία σειρά από κομμάτια του, όπου περιγράφει, κατά τόν πύ έξυπνο και χαριτωμένο τρόπο, τις διάφορες ψυχικές του καταστάσεις: τήν "Εμπνευση", τήν "Ονειροπόληση, τήν Ξεκούραση, τήν Κέρφι του.

Ο John Munday (1565-1630), όργανιστός του παρεκκλησίτου «Άγιος Γεώργιος» τού Ουίνδσορ, έγραφε γιά τήν βιρτζιναλ κομμάτια έξαιρητικής άξίας, και υπορόβε να τόν παρομοιάσουμε μέ τήν Byrd γιά τή φυσιολατρική του διάθεση. "Όμως ατόος δέν τραγουδάει τήν όμορφιά τής φύσης σάν ένα διάδοφο φαινόμενο, άλλα βρίσκει πάντα ένα σκοπό σ' αότην τήν όμορφιά. "Έτσι γ' ατόν ό γαλήνιος ούρανός δέν σπαταλά τή λάμψη του όσοκα άλλα γιά να φωτίσει τήν πρόχαρο χάσμα ένός δειντέλλου φοιτητή τής Όξφόρδης, πού χαιρείται αότη τήν καλοκαιρία γυρίζοντας έβδ ή έκεί και σιγατραγουδώντας εύθιμος σκοπούς. Σε μία ώριμότητα φυσιολατρική του «Fantasia» μάς μεταδίδει όλη τήν άνοιχτόκαρδη εύθυμία του, κάθε πού τά θέματα τής μάς προσημνοβν τήν καλοκαιρία. "Όσο γιά τίς καιταγίδες και τούς κεραυνούς, πού ό Munday παρμβάλλει σ' αότη, δέχονται βέβαια όλη του τήν περιγραφική Ικανότητα, όμως τά άνάλογα έφέψ, πού ό συνθέτης έπιδίδει να πέτυχει, άδικούνται από τή μικρό και λεπτό ήχο τού βιρτζιναλ, πού δέν εύνοεί καθόλου τή θεαλλώδη μουσική.

Ο Thomas Tomkins (+1565), μαθητής τού Byrd ήταν περίφημος μαντιργκαλάσσας ή όργανιστάς στή Μητρόπολη τού Worcester. Φημιζόταν έπίσης σάν έξαιρετός συνθέτης μουσικής γιά βιρτζιναλ. Στά έργα του συνταγιάζει περίφημα τήν πύ ρεαλιστική περιγραφική δύναμη μέ τήν πύ αϊθέρα άνειροπόληση, πού τόν φέρνει τόσο κοντά στήν τέχνη τού δοξασμένου δασκάλου του. Ο Tomkins είναι ό κατ' έξοχόν βιρτουόζος βιρτζιναλίστας, πού μεθό κυριολεκτικά μέ τόν λίγγο τής όρμητικής έμπνεύσης του.

Πρίν κλείσουμε τή σειρά τών μεγάλων δασκάλων τού βιρτζιναλ, πρέπει ν' αναφέρουμε άκόμη τρεις από τούς μεγαλύτερους συνθέτες τής Έλισαβετιανής έποχής, πού έγραψαν αξιόλογες συνθέσεις γιά τήν όργανο αυτό, άν και ή δόξα τούς περιβάλλει περισσότερο σάν έξακουστός δασκάλους τού μαντιργκαλ (Thomas Morley 1558-1623, και Thomas Weelkes, 1557-1626) και τού λουσούτου (John Dowland, 1562-1626) παρά τού βιρτζιναλ.

Η σειρά τών βιρτζιναλιστών κλείνει μ' ένα μεγάλο καλλιτέχνη, κάλλιλο τού Byrd σε όξία μά τέλεια διαφορητικό άπ' ατόν σε ίδιουσγκροσία: τόν Orlando Gibbons. Γεννήθηκε στό Cambridge τού 1583 και πέθανε στό Cantorbéry τις 5 Ιουνίου τού 1625. Είναι ό κατ' έξοχόν άντιπροσωπευτικός συνθέτης τής νέας μορφής πού παίρνει ή μουσική, ίδιως ή έκκλησιαστική, τή έποχή ή έκείνη στήν Άγγλία, μέ τή σημαντική θέση πού κα, τέχουν πιά σ' αότη τά όργανα. Οί περίφημοι συνθέσεις του γιά συγκροτήματα από βιόλες, γιά έκκλησιαστικό όργανο ή γιά βιρτζιναλ, είναι έργα μεγάλης καλλιτεχνικής άξίας, πού τόν φέρνουν στήν πρώτη σειρά τών μεγάλων Άγγλων συνθετών κάθε έποχής. Γράφει έπίσης όπτερες μελωδίες, πού τίς συνουδάει μ' άπαράμιλλη τέχνη σ' ένα τέλειο πολυφωνικό σύνολο. Γενικά ή μουσική του δέν έχει έπηρεαστεί καθόλου από τήν Ιταλική μουσική—όπως συμβαίνει λίγο ή πολύ μέ τούς άλλους προγενέστερους ή σύγχρονους του συνθέτες—άλλά είναι καθαρά βρετανική, και έκφράζει, μ' έ-

ξαιρετική τελειότητα και δύναμη, όλο τόν εύγενικό μυστικισμό τού συνθέτη τής. Η μουσική τού Gibbons δέ φερούγίει στις άλλες χάρες τού άνειρου, όπως αότη τού Byrd, άλλα μένει πάντα στό γήινο κόσμο τής άνθρώπινης πραγματικότητας. Ο Gibbons άνήκει σε μία γενιά κάπως νεώτερη άπ' αότη τών δυό άλλων δασκάλων τού βιρτζιναλ, Byrd και Bull' γ' ατόν τήν λόγιο στά έργα του γιά τήν όργανο αυτό, παρουσιάζει μία τεχνική πύν τελειοποιημένη από τή δική του, καθώς και μία σίγουρη γνώση, έκ μέρους, τού τού έργου τών δυό μεγάλων Ιταλών δασκάλων τού κλαβίε, Giovanni Gabrieli και Girolamo Frescobaldi, πού ήταν σύγχρονοί του, χωρίς όμως αότη ή ένμνηρότητα του να έπηρεάζει τή άναμφισβήτητη πρωτοτυπία του.

Κάτω από τόν ίσκιό τού μεγάλου αούτου δασκάλου, ζει, τήν ίδια έποχή, ή ένιας ταπεινός μά γλυκός και εύκόμος ποιητής τού βιρτζιναλ, ό Marlin Peerson (1530-1650), πού στήν πραγματικότητα ατόος είναι ό τελευταίος τής δοξασμένη δυναστείας τών βιρτζιναλιστών. Δέν ξέρω γιά πού λόγιο είναι ό πύ άδικοξεχασμένος άπ' όλους τούς δασκάλους τού βιρτζιναλ, φταίνε όμως ν' άκούοι κανείς ένα πραγματικά άριστοσυρηματικό μουσικό του ποίημα, τού «The Fall of the Leaf» (Φυλλορόφημα) και να νιώσει κατάβαβα όλη τή γλυκερά φθινοπωρινή βαρυσθυμία πού αναβνεται άπ' αότη, γιά να κρίνει πού τόσο άνάξια του είναι ή λημονιά πού τόν σκεπάξει. . . .

Γενικά ή μουσική τών Άγγλων βιρτζιναλιστών παρουσιάζει μία αξιόλογη ποικιλία από φόρμες, ένα μεγάλο πλοδοίο έφραστικών μέσων και προπάντων τίς τόσο χαρακτηριστικά προσωπικές βιαιοφίες τών συνθετών τής. Τέλεια λειωμένη από κάθε έπίβροση τής προγενέστερης ή σύγχρονης τής πολυφωνικής τέχνης, ξεκινά συνήθως από ένα μικρό ή άπλό λαϊκό μοτίβο, πού τώ πλουτείσει και τώ στολίζει μέ μία σειρά από φανταχτερές παραλλαγές του (variations). Άπ' αότη τής παραλλαγής, πού αποτελούνται από νότες δύο και πύ μικρής χρονικής άξίας, άλλες κινούνται περισσότερο ή λιγότερο μηχανικά, ή άλλες έκφράζουν μία ποιητική ιδία ή ένα συναισθημα ή δίνουν μία περιγραφική εικόνα. Έπίσης μάς παρουσιάζει ένα σημαντικό όριθμό έργων, γρημμένων πάνω σ' όλους τούς τότε γνωστούς χορευτικούς ρυθμούς. Η μουσική αότη, παρά τήν άναμφισβήτητη χάρη ή όμορφιά τής, δέν παρουσιάζεται μ' άξιώσεις σοφίας, όπως ή σύγχρονη τής πολυφωνική μουσική. Τό κοντραπούντο άποκλείεται άπ' αότη, έκτός από έλάχιστες έξαιρήσεις, ή ή άρμονία τής μένει άπλη ή και διατονική. Οί μόνος σχεδόν βιρτζιναλιστάς, πού χρησιμοποιεί harpegues, octaves brisées και notes pedales είναι ό John Bull. Μά έκείνο πού μάς κάνει κυρίως έντύπωση στά έργα τής μουσικής τού βιρτζιναλ, είναι οί πλοσιωιάτες παραλλαγές τούς, ό άόθορημητός τού όφους τούς και προπάντων ή έξαιρητική αίσθηση θεματικής άνάπτυξης πού παρουσιάζου σίδη μουσικού τούς, άντίθετα πός τούς συναδέλφους τούς κλαβευσίους τής ήπειρωτικής Εδρώρης. Οί τελευταίοι αούτοι άφοβ βροβν μία μελωδική φάση, Ικανοποιούνται μέ τήν τά άναναβαλβάνουν στολιζόντας τήν κάθε τόσο μ' μερικά φανταχτερά στολίσια. Οί Άγγλιοι όμως βιρτζιναλιστές διασκεδάζουν έπινώδωντας χίλιων λογιών τετραζύπνες ή άπροσδόκητες παραλλαγές τών θεμάτων πού διαλύουν. Μέ τήν έξαρωτά δέ χάρισμα πού έχουν να δίνουν πάντα μία δεισιτοχική κίνηση σ' αότης τίς παραλλαγές τούς, χαρίζουν

στά έργα τους μία μοναδική γοητεία, γεμάτη δροσιά και ζωντάνια.

Ἡ σχολή τῶν βιρτζιναλιστῶν, παρ' ὅλη τὴ λαμπρὴ ἄνθησή της, δὲ μπόρεσε νὰ ζήσει οὔτε μισὸν αἰῶνα, κι ἐσβυσε ἀπότομα περὶ τὸ 1540. Μέσα ὁμῶς στὸ τόσο μικρὸ διάστημα τῆς ζωῆς της, δημιούργησε ἕνα ἔργο ἐξαιρετικὰ πλούσιο καὶ πρωτότυπο, ποὺ σημειώνει ἕναν ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους σταθμοὺς τῆς μουσικῆς ἐξέλιξης, πρῶτα γιὰτὶ ἐγκαίνιαζει τὴν εἰδικὰ γιὰ τὸ κλαβιέ γραμμένη μουσικὴ φιλολογία, κι ὕστερα γιὰτὶ ἀναδειχνεὶ σ' ὅλη της τὴν ὀριμότητα τὴ φόρμα τῆς βαριασιόν. Ἔτσι, ὅλη αὐτὴ ἡ ἀπέραντη σειρά τῶν βαριασιόν, ποὺ μᾶς παρουσιάζει ἡ ἱστορία τῆς μουσικῆς, περνώντας ἀπὸ τὸ Μπάχ καὶ τὸ Μπετόβεν καὶ φτάνοντας ὡς τὸ Μπράμς, τὸ Σεζάρ Φράνκ καὶ τὸ Μάξ Ρέγκερ, πηγάζει ἀπὸ τὶς ἄδικα ἀγνοημένες σήμερα συνθέσεις τῶν παλιῶν δασκάλων τοῦ βιρτζιναλ.